

KAMU İHALELERİNDE SAYDAMLIK VE AB NORMLARINA UYUM

Haluk DOĞANÇAY

Bağımsız Teknik Müşavirlik, aslında olimpiyat halkaları gibi işvereni (bu kamu ihalesi ise, kamu işvereni) müteahhidi, müşaviri ile birlikte iç içe geçen halkalar şeklinde birlikte çalışan bir sistem. Bütün dünya bu sistemi bir zincirin halkaları yani kilit oyuncularını olarak ele alıyor. Doğaldır ki sistemin başka oyuncularını da var. Onlar da son derece önemli; Malzeme üreticileri var, sistem ve ekipman üreticileri var, hizmet sunucuları, mimarlar, mühendisler, tasarımcılar var. Tüm bu çabalarla "Yapıda Kalite" olarak tanımladığımız sonuca ulaşıyoruz. Bağımsız Teknik Müşavirlik; ülke ekonomilerinin gelişmişliğiyle doğru orantılı. Bugünkü toplantı-panel sırasında bunun dile getirilmesinin, öneminin vurgulanmasının hatta yeni Devlet İhale Yasa Tasarısında Bağımsız Teknik Müşavirliğin -çerçevesi çizilmemiş, yasal düzenlemesi yapılmamış olsa bile- isminin geçmiş olmasının bile, sektörümüz için büyük bir adım olduğunu düşünüyorum. Bağımsız Teknik Müşavirlik aslında dünyada ve gelişmiş ülke ekonomilerinde yaklaşık yüz yıldır kullanılan ve bir ülke ekonomisi için stratejik önemde bir sektör. Ve aynı zamanda son yıllarda yükselen bir değer: Yolsuzluklarla mücadelede, ülke kaynaklarının verimli kullanılmasında, hizmet sektörünün ihracı vb. daha pek çok alanda stratejik önemde bir sektör. Tüm dünyada, özellikle son yıllarda kamunun küçülmesi, özelleştirme rüzgarlarının esmesi, in-house mühendisliğin ve haksız rekabet unsurlarının yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlaması gibi unsurlar Bağımsız Teknik Müşavirliğe önemli bir konum kazandırıyor. Bu arada, Avrupa Birliği ülkelerinde de Bağımsız Teknik Müşavirlik sektörünün önemli bir atılım içerisinde olduğunu görüyoruz: AB'nin 1993 yılında kamu tedarikiyle ilgili direktiflerini yayımladıktan sonraki 6 yıl içerisinde, yani 1994-2000 yılları arasında Mühendislik ve Teknik Müşavirlik ihale sayısının 1069'dan 7863'e çıktığını görüyoruz. Mühendislik fonksiyonu ve gerekliliği tabii ki, sadece Avrupa Birliğine aday olan ülkeler açısından değil, Birliğin asıl üye statüsündeki ülkelerin de söz konusu standartlara uyması açısından gerekli. Özetle, Mühendislik Temelli Hizmet sektörünün önemi ve hacmi giderek artıyor. Önümüzdeki yıllar içerisinde bu gelişmelerin Türkiye'ye nasıl yansıtıldığını göreceğiz.

Bu süreçte, bir önceki oturumda da bahsedilen ve şayet ülkemizde Türk Teknik Müşavirlik sektörü geliştirilmez ise, özellikle AB üyesi ülke müşavirlik ve müteahhitlik firmalarının yoğun olarak Türkiye pazarına gireceği ve gelişme olanağı bulamamış bir sektörde ve ülkenin stratejik kaynaklarında önemli önemli pay sahibi olacağı gibi endişeler var. Benim bugün değerli konuşmacılardan aldığımız izlenim, bu endişeleri giderici yönde ve konunun devlet tarafından dikkatle ele alınacağı yönünde olmuştur.

Yasa tasarısının birinci ve en önemli gördüğümüz eksik ve aksayan yanı, hizmet, mal satın alma ve inşaat ayrımlarının yapılmamış olması. AB, 1993 yılından beri bu konuda dört farklı direktif kullanıyor. AB'nin gündeminde 2001 yılında başlatılan, henüz devam eden ve konsolidasyon/harmonizasyon olarak tanımladıkları ve mevcut sistemi basitleştirmeyi hedefledikleri Yeni Direktif tasarıları var. Bu tasarı henüz Avrupa Parlamentosundan geçmemekle birlikte sizlere bunun temel ilkelerini okuyamak istiyorum. Bakış açılarımız ve vizyonlarımız arasındaki farkı vurgulamak adına.

Üzerinde tartışılan direktiflerde öngörülen ilkelerden ilki; Ayrımcılığın olmaması. İkincisi; Eşitlik ilkesi. Üçüncüsü; Şeffaflık ilkesi. Dördüncüsü; Oransallık, yani proporsiyanalite, risklerin, sorumlulukların ve yetkilerin orantılı olması. Beşinci ilke; Sürdürülebilir kalkınma. Altıncısı; Şeffaflığı sağlama adına tüm ihale hazırlıklarının elektronik ortama, bilgisayar ortamına aktarılması. Yedinci ilke ise: Bütün proje paydaşlarıyla adeta bir ortak gibi çalışma. Bu ilkelerle hareket ettiğiniz takdirde sistemde konsolidasyona gitmenizde hiçbir mahzur yok. O bakımdan bu yeni sistemi yani konsolidasyonu kendimize gerçekten örnek almak istiyorsak, öncelikle Avrupa Birliğinin 1993 yılından bu yana uyguladığı, hizmet tedarikinin inşaat yaptırma ve mal tedarikinden ayrılması gerekiyor.

İkinci önemli gördüğümüz husus; Devlet İhale Yasa Tasarısında -ki zannediyorum Nisan ayında, Bayındırlık ve Maliye Bakanlıklarının kamu oyuna sunduğu taslak üzerinde- yaptığımız incelemede yasanın bakış açısında -buna bazıları paradigma da diyorlar- ön yargılı bir yaklaşım hissettik. Bu bakış açısında şunu gördük; Bir yandan bunu söylemekten de utanıyorum aslında. Çünkü açıkça söylenmese de ardında yatan anlam şu: Müteahhit potansiyel suçludur, hırsızdır ve güvenilmez. Dolayısıyla onu zapt-ı rapta altına alınması lazım. Belki geçmiş kötü deneyimler bu tarz bir bakış açısını haklı kılabilir, ancak ben bu tarz önyargılarla bir yere varabileceğimizi sanmıyorum. Bunu Türkiye'nin şartları budur diye de haklı gösterilmesini hoş karşılamıyorum. Ve bu yasa Bağımsız Teknik Müşavirliğin de aslında bir müteahhit -ister terminolojik açıdan isterse sorumlulukları açısından- evet bir müteahhit olarak ele alındığını görüyorsunuz. Tabii bu şekilde bir ifade ve tanımlama Bağımsız Teknik Müşavirliğin bağımsızlık ilkesini de zayıflatıyor. Her ne kadar yeni yasa adı geçse de, Bağımsız Teknik Müşavirliğin yasal tanımı ve çerçevesi çizilmemiş olmasına rağmen hapis cezası dahil her türlü cezai sorumlulukları orada belirtilmiş. Bu yasa tasarısında yine teminat yani banka teminat mektubu zorunluluğu var. Şimdi, hizmetle inşaat işini veya mal tedariki yani karpuz alımıyla müşavirlik hizmetlerinin alımını ayırt etmezseniz yükümlülükleri yine banka teminat mektubuyla çözmekten başka çareniz olmaz. Bunlar %6'dan %10'a çıkar ve siz bütün çabalarınıza rağmen mesleki sorumluluklarınızı tüm uluslararası uygulamalarda kullanılan Profesyonel Mesleki Sorumluluk Sigortası ile sağlayamazsınız. Ve bu sigorta bu yasa tasarısı içerisinde yer almaz. Buna karşın yasa tasarısında müteahhitlerle birlikte eşit, müteselsil, kusur aranmaksızın mali ve cezai sorumluluk yüklenirsiniz. Şimdi banka teminat mektubu, Profesyonel Sorumluluk Sigortası, müteselsil sorumluluk.. bunlarla ilgili ayrıntıya girmek pek girmek istemiyorum. Ancak çok önem verdiğim bir başka konu var.

Daha önceki değerli konuşmacıların da ifade ettiği gibi bu yasa yine kaliteyi değil mali rekabeti ön görüyor. Ve burada objektif olma iddiası içerisinde yetkisizlik ve sorumsuzluk getiriyor. Ancak şöyle bir düşünmeliyiz; Objektiflik ancak ihale dosyasının hazırlığında ve fiyatta söz konusu olabilir. Ancak bunu pre-qualification (ön-seçim) aşamasında yapabilirsiniz. İş nihai seçime yani karara geldiğinde mutlaka bilgi, deneyim, bağımsızlık ve muhakemeye ihtiyaç vardır. Bu da aslında subjektiflik gerektirir. Çünkü objektiflik adı altında komisyonların nihai karar ve yetkisilerinin azaltılmasını biz sorumsuzluk olarak değerlendiriyoruz.

Yine yeni yasa tasarısında eleştirdiğimiz bir başka husus; İhale şartnamesi hazırlığında ve karar sürecindeki komisyonlarda şeffaflığı ve bağımsızlığı ortaya çıkaracak herhangi bir unsur yok. Bu komisyonların bürokratlardan oluşması öngörülüyor. Bu düşüncenin perde arkasında yine siyasi irade var. Aslında ihale şartnamesi hazırlama ve ihale kararının alınması; rüşvetin, yolsuzluğun en çok ve en etkili olduğu bir süreç. Tabii ki inşaatın gerçekleşme süresince, ödeme aşamalarında mutlaka rüşvet ve yolsuzluklara açık olan pek çok unsur var, ancak biz ihale öncesi aşamada Bağımsız Teknik

Müşavirlik sisteminin ihale şartnamelerini hazırlamaktan ihale kararının alınmasına kadar giden süreç içerisinde resmi ihale komisyonlarında görev almasını, şeffaflığın sağlanması için bir sivil toplum ve meslek kuruluşu olarak temsil edilmesini yararlı görüyoruz.

Son bir konu olarak; ihale kanunu tasarısının ağırlıklı olarak, çok övünülecek bir hususmuş gibi salt "Anahtar Teslimi"ne odaklandığını görüyoruz. Anahtar teslimi sistemi yasada çok önemli bir değişiklik olarak belirtiliyor. Anahtar teslimi pek çok ihale yönteminden sadece bir tanesidir. Ve uygun olan yerde kullanılır. Bizim, her ihaleyi anahtar teslimine dönüştürmeye çalışmamızın anlamı aslında ülkemizin gelişmişliğine olan güvensizlik, yetki ve sorumluluk almaktan kaçınmaktan başka bir şey değildir. Çünkü bugün özel sektörün gerçekleştirdiği veya ihale ettiği işlere bakarsanız, pek çoğunun anahtar teslimi olarak değil "iş yönetebilir paketlere bölerek" ve "bu paketleri uygun şekilde çözerek" gerçekleştirdiğini görürsünüz. Doğal olarak bu da bir bilgi, mesleki ve teknolojik bir düzey gerektirir. Ülkemiz mühendislik ve müşavirlik anlamında bu düzeydedir. Bunun yok olduğunu varsaymak için sadece ülkesini ve insanını, sektörünü tanımıyor olmak gerekir diye düşünüyorum.

Özetle bu yeni yasa tasarısı ile ilgili olarak, henüz üzerinde çalışılması ve fakat mutlaka toplumsal desteği ve uzlaşmayı beraberine alması gereken bir yaklaşım içermesi gerektiğini düşünüyorum. Bu süreç içerisinde Bağımsız Türk Müşavir Mühendisleri ve Mimarları olarak elimizden gelen her türlü desteği yasa hazırlığında görev alan ilgili kurum ve kuruluşlara vereceğimizi ifade ederek konuşmamı bitiriyorum.